

Schmidt József

ALTSACH MÁTYÁS
BERTALÁN GUSZTAV
DYORSZKI JÁNOS
FRIESZ JÓZSEF
GRAUSZMANN JÁNOS
GRAUSZMANN JÓZSEF
HAFFNER JÁNOS
HAFFNER JÓZSEF
HAFFNER JÓZSEF
HIRLING ANTAL
LAMBK MÁTÁS
LAMBK MIHÁLY
LONICH ANDRÁS
LONICH ANTAL
LONICH GYÖRGY
NERPEL JÓZSEF
OGEL JÓZSEF
SUSEK ISTVÁN
SCHLENN JAKAB
SCHLENN JÁNOS
SCHMIDT MÁTYÁS
SZEGER JÓZSEF
VEISER VILMOS
WIRSINGER MÁRIA
ZSUFÁ FERENC

A MÁSODIK
VILÁGHÁBORÚ
ÁLDOZATAI

Málenkij robot 1945-48

Schmidt József

**Málenkij robot
1945-48**

Berkenye 2013

A kötetet összeállította:
Schmidt József és Árpásné Schlenk Judit

Külön köszönet, mindenkinek, aki képpel,
információval segítette az adatgyűjtést

© Schmidt József 2013

Kiadja a Német Nemzetiségi Önkormányzat
2641 Berkenye, Kossuth utca 20.
Tipográfia: Girasek Károly
Készült 30 példányban Xerox eljárással

Előszó

Tisztelt Olvasó!

Ön olyan írást tart a kezében, amely leírja településünk múltjának fájó eseményeit, amelyek röviddel a szovjet csapatok bevonulását követően történtek az 1945-ös esztendő elején. Berkenye köztudottan a második világháborúig olyan német ajkú település volt, ahol a lakosság többségét a XVIII. Században a Baden-Württemberg tartományból ide települt keleti frankok utódai lakták. E kiadvány szerzője Berkenye története című könyvében említést tesz a Málenkij Robotra történő elhurcolásról. Azonban fontosnak érezte, hogy ezt a témát részletesebben megvizsgálja, erről szóló ismereteit leírja, hogy az összegyűjtött anyagot az érdeklődők megismerhessék, és meméntóként megmaradjon az utókornak.

Ezt a kiadványt igen fontosnak tartom, hiszen meg kell ismerünk a múltunkat, a tényeket, adatokat, annak érdekében, hogy tisztán láthassunk ebben a ma már történelmi kérdésben. Akik régóta itt élnek a településen, vagy innen származtak el, az évek során már sok mindent hallottak erről az eseményről, de így együtt igen sokkolóak ezek a tények, adatok emlékek. Hihetetlen, hogy ennyi év távlatából még tárgyi emlékek is előkerültek.

Úgy gondolom, tartozunk azzal az áldozatoknak, elhunytaknak, és a még élőknek, hogy gyászukban, fájdalmukban osztozunk azáltal, hogy felelevenítjük szenvedéseiket.

Próbáltak már falunkban a Málenkij Robotról filmet forgatni, de pénz hiányában csak néhány interjú készült el, amelynek felvételei a falumúzeumban fellelhetők.

Jó dolog, hogy ez a kiadvány megjelent, hiszen így nem kerülnek a feledés homályába a túlélők halálával az események, emlékek.

Örülök, hogy az önkormányzat részéről segíthettem Schmidt József önzetlen munkáját, amit ezúton is hálával köszönök településünk nevében.

Árpásné Schlenk Judit

Berkenyei emberek elhurcolása és szenvedése

*Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a múltat be kell vallani.
A Dunának, mely múlt, jelen, s jövőendő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.*

József Attila – A Dunánál

A második világháború során Szovjetunió és Magyarország között egy kényszeregyezés arra kötelezte hazánkat, hogy jóvátételi munkára 2-300 ezer embert biztosítson a szovjet területen a német hadsereg által okozott károk helyreállításáért. A magyar területeken élő német nemzetiségű lakosság köréből több mint 200 ezer személyt hurcoltak el munkára (málenkij robot) a mai Ukrajna területére. Ezt a kollektív büntetési formát a Nagyhatalmak is jóváhagyták. Ártatlan magyar emberek - kiknek német hangzású neve vagy német származású volt - kerültek kényszermunkára.

A hadi események folytán az orosz csapatok 1944. december 8-án értek Berkenyére keleti irányból. Harcok nem voltak a községben, mert a németek még éjszaka tovább vonultak nyugati irányba. Az orosz parancsnokság a volt bíró házába rendezkedett be a jelenlegi Kossuth utca 24-be. A front távolodása kedvezett a hátvéd csapatoknak, akik igyekeztek a 0060-as (1. sz. melléklet) számú orosz hadiparancsot végrehajtani.

...0060 számú parancsa értelmében elrendelem az összes német származású munkaképes személyek mozgósítását. 1. Minden német származású munkaképes személy mozgósítandó és jelentkezni tartozik,

férfiak 17-től 45-ig, nők 18-tól 30 éves korig. ...5. Mindazok, akik kivonják magukat a mozgósítás alól, a háborús törvények szerint felelősségre vonatnak – Hadbírótság fog felettük ítélni. Ugyancsak szigorú megtorlásban részesülnek családtagjaik és bűntársaik.

- A Vörös Hadsereg 1944. december 22-én kiadott 0060 számú parancsa

Az újesztendő tragikus napokkal kezdődött. Január 4-én a község vezetői orosz parancsra végigjárták a házakat, és 1-2 heti munkára toborozták a népet. Kilátásba helyezték, aki nem teljesíti ezt vagy megszökik azt agyonlövik, de a családját is büntetik. 5-én reggel az iskola épületében volt a gyülekező. (Akkor az iskola a mai óvoda helyén volt)

Az orosz vezetők mellett az iskola igazgatója Tóth Péter kántortanító és Holma József helyi lakos, aki a tolmácsként működött közre, valamint a helyi bíró Schlenk Jakab volt jelen. Mentességet a 3 év alatti gyermeket nevelő asszonyok, illetve olyan személyek kaptak akik betegségük miatt ezt kérhették. A megjelentek között több házaspár is volt. Többeknek sikerült kimaradni a csoportból. Így járt édesanyám Schmidt Józsefné, akit az igazgató mentett meg.

Déli harangszókor útnak indult az első csoport, melyet transzportnak is neveztek. Nem gondolt senki arra, hogy ez a „kis munka” több év lesz. Az oroszok a hazugságaikkal elaltatták az emberek gyanakvását. Fegyveres lovas katonák kísérték a csoportot, őket követtek 3db ökrös szekérral, rajta az élelem és ruha csomagokkal. A 3 idős fogatos German János, Haffner Jakab, és Schmidt József aki a nagyapám volt.

1945. január 6-án még szedtek össze lakosokat, 17 főt, akik utolérték az előző napi csoportot, így összesen 82 személyt (2. sz. melléklet) hurcoltak el településünkről. Nőtincs községnél Bacsa József megszökött, mivel ottani születésű volt, helyismerettel rendelkezett.

Az időjárás rendkívül megnehezítette a haladást, mert sáros, lucskos, havas volt az út. Az uticélt csak az örök tudták, de azt titokban tartották. Az útvonal Nézsa – Szirák – Vanyarc – Apc – Rózsaszentmárton – Gyöngyös – Kál – Kápolna. Útközben pajtáiban

töltötték az éjszakákat. Altsach József munkaszolgálatosokkal találkozási lelépett, és több havi bujdosás után jött haza.

Gyöngyösnél megszökött a zűrzavart kihasználva Godó Rózsa, Szegner Mátyásné, Hirling Ferencné, és Lónich Antal.

Kál – Kápolna vasútállomására (3. sz. *melléklet*) az indulás után 1 héttel érkeztek meg január 12-én. Itt már mindenki tudta a célt: Oroszország, kényszermunka. A Kál – Kápolnai lakosok sok élelmet vittek a bekerített részre a foglyoknak. Most már foglyok voltak, hiszen kerítés volt és fegyveres őrök vigyáztak rájuk. Az is nyilvánvaló lett, hogy csak a sváb lakosság köréből gyűjtötték az embereket. Itt látták a berkenyeiek, hogy csupa sváb származású emberek vannak ott: Zebegény, Nagymaros, Kismaros, Szendehely, Újhartyán településekről, Budapest néhány kerületéből, Vecsésről, Ikladról.

Mielőtt a marhavagonokba csukták az embereket, még egy utolsó besorolást csináltak. Így elengedték Susek Annát aki betegségre hivatkozott. A három idős fogatos is vissza indulhatott igazolást kapva a 100 km-es hazaúton, de fogataikat nem kapták vissza.

A nagyapám egy levelet hozott titokban, mert ez tilos volt, Szegner Jánosné küldte a szüleinek, még most is meg van. (4. sz. *melléklet*)

Amikor a vagonok megteltek a szerelvény elindult a messze távolba. Az ajtókat az őrök kívülről bedrótolták. Ilyen megalázás még a koncentrációs táboroknál sem mindenhol volt.

Indulás – viszontagságos utazás

Élelmet, vizet csak nagyon ritkán, hosszabb megállóknál adtak be. Kályha volt közepén, de tüzelő nem. A padlón kivágott lyuk volt a wc, férfiak, nők egymás előtt végezték itt szükségüket. 2 soros pricscsen, csupasz deszkán ültek vagy feküdtek. Ha volt halott akkor azt a megállások alkalmával kidobták a vagonból. A hiányzó személyt volt hogy az ott szolgáló vasutással pótolták. Egyszer ettek naponta. Éhezve, szomjazva, a hidegtől fázva egy hónapig utaztak.

Az útvonal Nyíregyháza, Záhony, Raho, Máramarossziget, Adjud, Foksány, Mikolajev, Zaporizzsja, Dombaszi bányavidék, Donyeckei szénmedence. (5. sz. *melléklet*)

Ezen a vidéken nagyon sok bánya volt, kitűnő feketeszénnel. A bányászok a háborúba voltak, ezért kellett ide a munkaerő. A magyar kormány jóvátételi munkára adta oda 250-300 ezer lakosát. A bánya-vidék települései Berkenyétől kb. 1600 km-re vannak: Sztalinó (ma Donyec), Makjevka, Horlivka, Krasznij Lucs, Novasakti, Druskovka, Kramatorszk, Kalinovka, Nyitrovka, Nyikitovka, Gorlovka.

A tábor

Embertelen körülmények között lettek elhelyezve a foglyok, teljesen nyersfa priccsekre 3 szint magasan fabarakkokba. Mindenütt nagy hó, 30-35 fokos hideg és éhezés folytán hamarosan a tifusz betegség ritkította a sorokat. Elkeseredés és szomorúság között, az emberek gondolata azon járt, vajon hazajutunk-e innen, és merre van a magyar Haza? A visszaemlékezők szerint a hitük adott némi reményt.

A szétszakított családok itthoni része hallott ugyan a deportálásokról, de fogalmuk sem volt merre lehetnek a családtagjaik. Az itthoniak rendszeresen imádkoztak az elhurcolt emberekért, s kérték az Urat hogy segítse haza a szenvedőket. Ebből az időből maradtak fenn olyan egyházi énekek, (6. sz. *melléklet*), amelyeket az emlékező ünnepeéseken ma is énekelnek a berkenyei hívek.

Visszatérve a lágerekhez, volt olyan láger (fogolytábor) amelyen látszott hogy már használták. Később, amikor a magyarok már tudtak pár szót oroszul, a helyiek elmondták, hogy itt német hadifoglyok voltak, csak már mind meghaltak. Amikor már egy kicsit tudták a nyelvet a foglyok, koldulni jártak, ami borzasztó dolog volt olyan embereknek, akiknek itthon sok mindenük megvolt. Sokat sírtak az idegen földön.

Az orosz lakosság eleinte szidta a lágerlakókat, minék is jöttek ide, mikor nekik is alig jut kenyér, élelem. Fasisztáknak csúfolták őket. Amikor már szinte társalogni tudtak oroszul, akkor fogták fel, hogy őket idehurcolták és messze az otthonuk. Nagyobb részük együtt érzett a magyarokkal, segítették is őket tejjel, krumplival. Panaszkodtak az orosz asszonyok is, kiknek férjét és gyerekeit elvitték a háborúba semmit sem tudva róluk. Sajnálkoztak a jószívű helyiek az éhező magyar fiatalok felett, képletesen a saját gyerekeiket látták

bennük. A szénbányákban 2 műszakban dolgoztak szörnyű körülmények között 300 m mélyen. A széntárnákban állt a víz, kiegyenesedni nem lehetett, mert 80-90 cm magas volt a belseje. Ha nem jött fel a tervezett szénmennyiség a felszínre, csökkent a kenyéradag. A napi kenyéradag egyszeri evésre volt elég. Sok volt a baleset, a föld alatti tűz, a föld felett pedig a csillék vágtak le kezét vagy lábát. Sokan életüket is veszítették a balesetekben.

A berkenyei elhurcoltak több lágerbe kerültek, amelyek elég közel voltak egymáshoz, de átjárási lehetőség nem volt, többségük a bányában dolgozott, de volt aki építkezésen, fűrésztelepen vagy vasgyárban végzett munkát. Közeli kolhozokba is jártak dolgozni.

1945. május 17-én halt meg a berkenyeiek közül az első fogoly Zsufa Ferenc. A zenész Schmidt család 4 tagjából az apa meghalt, 3 gyereke, akit szintén elhurcoltak nem lehettek ott a temetésén. A láger vezetői gyakran hitegették a foglyokat: „Szkora damoj”- hamarosan mentek haza! Ez csak álom volt egy jó ideig. Később a Vörös kereszt nyomására a beteg vagy sérült foglyokat haza kellett engedni.

Hazatérés

1945. október 8-án egy beteg transzport indulhatott haza, kb. 10-15 közötti berkenyei fogoly került a szerelvényre. A vonatra élelmet nem adtak. Ennivalót lopniuk kellett a földekről, ahol a vonat megállt. A hadiszerelvényeknek elsőbbségük volt a pályán, ezért a fogolyszerelvényeket volt ahol 1 napig is félreállították. 20-22 napig jött a vonat, amikor Debrecenbe ért. Útközben egy anya pár hónapos csecsemőjével is a vonaton volt. A gyermek az éhezés következtében meghalt. A nyílt pályán kitették az örök a hóba. Ezt egy anyának Lovas Józsefnének végignézni igen tragikus volt.

Debrecenben a Hadifogolygondozó Kirendeltség emberei politikai „szűrőn” engedték át a hazaérkezőket. Akinek a múltjában kivetni valót találtak (SS szimpatizáns, grófi származás stb.) azt visszatartották. A többiek igazolólapot (7. sz. melléklet) és csekélyke pénzt kaptak. Innen mindenki úgy ment tovább, ahogy tudott. Az első hazatérő Berkenyeiek 1945. október 31-én értek haza. Első útjuk a templomba vezetett, hálaimádságot mondani. Akinek családtagja

még Oroszországba maradt, azok szinte megrohmozták ezt a tizenvalahány embert érdeklődve a többiek után. Bizony nem sok biztatót mondhattak a hozzátartozóknak. A hazatérők legyengült szervezetei nem bírták az étel utáni vágyat legyőzni. Négy hazatérő asszony életével fizetett érte, valamint a fogságban szerzett betegség is közrejátszott halálukban. Berkenyei Andrásné, Fuchs Andrásné, Schlenk Józsefné, Schmidt Antalné valamennyien nem sokkal hazatérésük után haltak meg, valamennyien kisgyerekeket hagytak árván.

Az első levelezőlapot (8. sz. melléklet) 1946. szeptember 15-én írta Gill József a családjának, ami hónapokon keresztül a Vöröskeleszt által ért haza. 1947-ben már Berkenyéről is lehetett írni lapot, ha ismeretes volt a postafiók illetve a lágerszám.

Lágerszámok: Makjevka 1047, Noasakti 1061, Kraszny lucs, Trudovka 1069, 1218, 1219.

Az idő múlásával halottak száma egyre emelkedett. 11-en voltak akik nem tértek vissza a „Málenkij Robotból”. (9. sz. melléklet). Sírjaikat nem jelzi semmi, azt sem tudni hol vannak eltemetve.

A túlélőknek is eljött a szabadulás, nemzetközi közbenjárásra. Nem egyszerre jöttek haza, mert nem egy lágerba volt minden berkenyei fogoly.

Újra itthon

Jött csoport 1947. augusztus 24-én, 1948. július 24-én. Volt olyan láger, ahol valamelyik orosz dolgozónak fényképezőgépe volt. Így tudtak fényképeket (10. sz. melléklet) hozni a túlélők. A hazatérőknek megtiltották a hatóságok, hogy bármit is mondjanak megalázásukról. Csak szűk családi körben lehetett erről beszélni, sokáig megbélyegzett emberek voltak.

Nyilvánosan 1990-től kerültek köztudatba ezek az események. Minden évben január elején megemlékezéssel tisztelegnek az elhurcolás évfordulóján berkenye lakosai a túlélőkkel együtt templomunkban, és az emlékműnél. Az elhurcoltak nyugdíjuk mellé valamennyi kárpótlási pénzt kaptak, de ezt a sok szenvedést anyagiakkal nem lehet megváltani, kárpótolni. A 11 áldozatot pedig a családtagok

sosem tudják elfelejteni. Az elhurcoltak közül 2012. nyarán még 13-an élnek. Heten máshol laknak, hatan pedig Berkenyén. Ezt a tragikus eseményt, időszakot a mai napig nem említik a történelem könyvek.

A II. világháborúban meghalt katonák és a málenkij robotban elhunyt áldozatok tiszteletére emlékmű *(11. sz. melléklet)* épült közadakozásból a berkenyei templom felé vezető úton, amely 1990. június 3-án lett ünnepélyesen felavatva. A hozzátartozók itt gyújthatnak gyertyát halottjukra emlékezve.

2005. szeptember 24-én a Kál-Kápolnai vasútállomáson emlékművet avattak az elhurcoltak tiszteletére. A túlélők és az elhurcoltak utódai fejet hajtottak, és megemlékeztek a szenvedésekről az átélt borzalmakról, és az ártatlan áldozatokról.

Az emlékműven olvashatók azoknak a településeknek nevei, akiknek lakóit 1945. januárjában itt vagonírozták be és innen vitték őket „Málenkij Robotra” Ukrajnába. *(Az ünnepségről készült képek 12. sz. melléklet)*

Az ünnepségről az egyik főszervező Nagymaros város lapjának 2005. október 5-én megjelenő számában részletes beszámolót olvashatunk. *(13. sz. melléklet)*

E sorok azért íródtak, hogy megmaradjon a múlt e szomorú eseménye, ne vesszen el a feledés homályában községünk történelmének ez a része, tisztán lássuk az eseményeket.

Emlékezzünk tehát megbékélt szívvel és hittel építsük a jövőt.

Mint előzőleg leírtuk jelenleg vannak még túlélők, azonban az átélt eseményekről és borzalmakról nem szívesen beszélnek. A továbbiakban 2 visszaemlékezést olvashatnak.

Szegner Jánosné, Haffner Mária visszemlékezése

Én is azok között voltam, akiket Berkenyéről Málenkij Robotra elvittek 1945. január 5-én. A község előljárói mondták meg, hogy kinek kell mennie, este jöttek erről értesíteni. Akkor arról volt szó, hogy 1 heti élelmet és 2 váltás ruhát kell magunkkal vinni. Ki gondolta volna, hogy olyan messzire Oroszországba visznek.

Amikor már Gyöngyösre értünk ott megmondta a gyöngyösi nép, hogy a német ajkú lakosokat viszik, akkor már tudtuk hogy baj van.

Január 9-én értünk Gyöngyösre, ezt onnan tudom, hogy onnan írtam szüleimnek egy levelet és rajta van a dátum, mos is megvan még. Ahogy írtam úgy hullott a könnyem a papírra. Kértem drága jó szüleimet imádkozzanak értünk, hogy a Jóisten megsegítsen és még egyszer láthassuk egymást. Ott Gyöngyösön el is lehetett volna szökni, de mi nem mertünk a húgossal és sógornómmal, mert féltünk az oroszoktól.

Berkenyéről egy hétig gyalog mentünk Kál-Kápolnáig, rossz idő volt, mindig esett a hó. Itt vagoníroztak be és marhavagonokban vittek a Szovjetunióba. A lágerben fából voltak a priccsek, én magasan a harmadik priccsen voltam, nagyon sok volt a tetű.

Amíg kint voltam Oroszországban, mindig a szénbányában dolgoztam, egész idő alatt lenn voltam. Úgy hívták, hogy láva, alatta folyt a víz. Vízben álltunk kalocsni volt a lábunkon amiben rongyok voltak. 3 műszak volt a bányában, ahová 18 létrán mentünk le.

Voltak külön fűrómesterek, akik a robbantást intézték, mi ezt a robbantott szenet a hely szűke miatt hajolva, térdelve lapátoltuk rá az elevátorra, ami a csillébe vitte azt. Nagy nehéz csillék voltak amit a foglyoknak kellett tolni.

Egyszer ellopták a bányalámpámat, ezért nagyon sírtam, az orosz munkavezető Luba nevű elment és lopott egyet nekem a német foglyoktól, akik szintén a bányában dolgoztak a másik műszakban.

Sokat éhezünk. Volt hogy zöld paradicsomlevest adtak, mert nem ért be a paradicsom, legfeljebb rózsaszín volt, és pár szem buris volt benne! Volt, hogy vártam hogy ha mindenki evett nekem még jut-e belőle, ahogy az oroszok mondták „cufursz”.

A kenyér az olyan volt mint a szivacs vagy szappan. Négyszögletes, sötétbarna. Minden volt abban, árpa, zab, de búza nem. Mindig éjjel hozták a kenyeret, és akkor osztották, így még pihenni sem lehetett. 1 napra 60 dkg járt, volt aki abban a pillanatban megette ahogy megkapta. Jártunk koldulni is. Egyszer elmentünk a közeli faluba, ahol bementünk egy házhoz. Ott odaültettek az asztalhoz a húgommal együtt, és káposztalevest adtak enni. Amikor kifelé mentünk nagyon elkezdtünk sírni, mert eszükbe jutott édesanyánk, hogy mit szólna ha látna most.

Szerencsére megsegített a Jóisten, és 1945 október 31-én hazajöhettem.

Debre Antalné Nerpel Katalin visszaemlékezése

Én január 6-án Vizkeresztkor indultam el a második transzporttal. Úgy tűnik keveselték azokat az embereket akik előző nap útnak indultak. Én először nem estem bele, mert csak 16 és fél éves voltam, és 17 és 30 év közötti nőket vittek el. Aztán másnap leszállították 16 évre a korhatárt, és a felső korhatárt megemelték, módosítás miatt a második nap 17 embernek kellett még útnak indulnia Berkenyéről, ahogy akkor mondták Málenkij robotra, köztük voltam én is. Kolbászt, szalonnát, kenyeret vittünk magunkkal, és ruhaneműt. A második nap indult csoport Vanyarcnál érte utol az előző nap Berkenyéről fegyveres oroszok által kísért embereket. Gyöngyösön keresztül mentünk, két éjszakát töltöttünk Kál-Kápolnán, ahol az oroszoknak volt egy irodájuk egyenként hívtak mindenkit, és ott már tolmács segítségével közölték, hogy a Szovjetúnióba visznek bennünket közmunkára, és lehet 1 vagy több év is.

Január 11-én vagoníroztak be bennünket a Kál-Kápolnai vasútállomáson, terelték a népet, 40-en kerültünk egy vagonba nők férfiak vegyesen, berkenyeiek, és marosiak is voltak ott, és más településekről. Priccsek voltak a vagonokban, mikor elindultunk lelakatolták kívülről. Január 19-én Romániai Adjud nevű településen leszállítottak a vonatról, - mert onnan más volt a vonat nyomtávja - ott egy napig egy kastélyban voltunk utána utaztunk tovább. 1945. január 31-én érkezünk meg Krasznij Lucsba, ahol a nyílt pályán kellett leszállni a vagonból, innen ideiglenesen egy nagy régi épületbe vittek mert a barakkok valószínűleg még nem voltak készen, kb. két hétig voltunk itt.

Utána kerültünk a lágerbe, négy század volt, a mienk volt a 4. század, itt 200-an voltunk 120 férfi és 80 nő. Vegyesen voltak ebben a lágerben berkenyeiek, zebegényiek, csömöriek, balmazújvárosiak és nagyváradiak is. Főként német származásúak, vagy német nevű emberek voltak ott. Két emelet magasán voltak a priccsek, mi össze-

bújtunk, berkenyei lányok és plédet tettünk magunk alá, ruhákkal takaróztunk, hogy ne fázzunk. Mindenkit beosztottak a munkára, volt aki a bányába került, volt aki kőműves mellé, vagy fatelepre. Nekem szerencsém volt, mert láger takarítónak osztottak be. Egészen a nyár közepéig itt voltam, ekkor kitört a nagy járvány. 1946. június 13-án én is súlyosan megbetegedtem tífuszt kaptam. Levágták a hajam teljesen kopaszra, nagyon magas lázzal feküdtem 3 hétig, szinte önkívületi állapotban, gyógyszert nemigen kaptam, néha adtak kinnint. A betegség annyira legyengített, hogy még járni is alig tudtam. Amikor felépültem nyár volt, és szerencsére kikerültem a kolhozba, ott ennivaló is jobban akadt, tök, paradicsom, uborka, volt hogy a kalászból kidörzsöltük a búzaszemeket, megabároltuk, és azt ettük.

Sajnos sokat éhezünk, sokszor savanyú levesek voltak. A kolhozban a piros paradicsomot mind megettük, ha kukoricához jutottunk akkor már örültünk, mert azt, ha más nem volt konzerves dobozban megfőztük.

A munkavégzés helyeire mindig gyalog jártunk több kilométerre, itt már nem volt olyan szigorú az őrizet, voltak akik koldulni is jártak a környező településekre. Hamar megtanultunk oroszul, mert rá voltunk kényszerítve.

Vasárnap nem kellett dolgozni, számon tartottuk az időt, a napokat, arról is megemlékeztünk, amikor a berkenyei búcsú volt, sokat imádkoztunk, volt hogy a rózsafüzért mondtuk.

1 évig voltunk Krasznij Lucson utána elkerültünk Druskovkára, ez egy másik város, de itt már nem lágerben voltunk, hanem régi középületekben, ebben a városban volt egy vasgyár is. Itt már szabadabbak voltunk, nem voltunk körülkerítve. Engem egy vasúti építkezéshez osztottak be, kimentem, de nem tudtam dolgozni, mindennap lázas voltam. 1946 májusában megállapították, hogy tbc-s vagyok, és azt mondták, hogy a következő csoporttal hazamehetek, gyógyszert nem kaptam, de ezt követően már nem kellett dolgoznom, így többet tudtam pihenni. Az 1946. októberében induló csoporttal azonban nem tudtam hazajönni, mert a kocsis ami engem vitt az állomásra lekést a vonatot. 1946. december 13-án indult el betegekkal az újabb vonat hazafelé, amin már én is rajta voltam.

A hazaérkezést megelőző napon éjszaka Vácon aludtam a pályaudvaron, mert nem volt már több vonat. 1947. január 7-én a hajnali vonattal jöttem haza Berkenyére, nagyon hideg volt, nagy hó volt. Rajtam pufajka nadrág és kabát valamint usánka sapka volt, a hajam is rövid volt. Amikor hazaértem a szülői házhoz akkor semmit nem úgy találtam mint azelőtt volt, amikor beléptem a házba benyitottam a szoba ajtaját és elkiabáltam magam, hogy édesanyám, és egy idegen nő rémülten nézett rám. Kérdeztem tőle, hogy a szüleim hol vannak, Ő azt sem tudta kik a szüleim, hiszen engem sem ismert. Aztán megtaláltam a szüleimet, akiket míg én távol voltam kitelepítettek a családi házunkból.

A szüleim sem tudtak rólam, én sem nagyon tudtam róluk. 1946. decemberében kaptunk egy képeslapot, hogy írjunk haza, de én előbb itthon voltam, mint ahogy a képeslap megérkezett, mert az csak február elején jött meg.

A mi lágerünkben a Majer Kati néni apja id. Lambek Mátyás halt meg, vérhasban, ez 1945. nyarán volt. A berkenyeiek sírt ástak, mi fűvet, virágot, pokrócot tettünk a sírba. Koporsóba lehetett kivinni a halottat de eltemetni nem lehetett koporsóval együtt. A mi lágerünkben más berkenyei nem halt meg, de sajnos többen meghaltak, nap mint nap, egy századorvos volt aki jött ellenőrizni az embereket. Fürdési lehetőség nagyon ritkán volt, sokszor betetvesedtünk, és amikor a ruháinkat elvitték fertőtleníteni, volt hogy a piccsen pokrócba csavarva ültünk. Amikor az itthoni ruháink már leszakadtak rólunk, akkor ott katonaruhákat kaptunk.

Sokszor elgondolkodom, hogy ezt a sok szörnyűséget, hogy tudtuk átvészelni, hogy tudtuk mindezt túlélni! Szerencsére a Jóisten hazasegített, meggyógyultam, férjhez mentem és családot alapítottunk férjemmel akit szintén elhurcoltak Málenkij Robotra. Ő is fiatalként élte át ezeket a szörnyűségeket.

Mellékletek

1. Katonai parancs
2. Berkenyéről málenkij robotra a Szovjetunióba elhurcoltak névsora
3. Kál Kápolna vasútállomás korabeli képeslapon
4. Szegner Jánosné levele szüleinek
5. Donyecki szénmedence térképen, ahol a tábor volt.
6. Az elhurcoltak éneke
7. Igazolvány hadifogságból hazatért részére
8. Tábori levelezőlap
9. Berkenyéről elhurcoltak és ott elhunytak adatai
10. Tábori emlékképek
11. Emlékünnepség Berkenyén 2 kép
12. Emlékünnepség Kál Kápolnánál 7 kép
13. Nagymarosi újság részlete

Sikló's

- 4 -
város
község

Katonai parancsnoka

3 számú

PARANCSA

1944. december 26

A hadrakelt hadsereg

PARANCS: a német származású munkaképes személyeknek a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkára való mozgósításáról.

A hadrakelt hadsereg 1944. december 22-i, a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkák megszervezéséről és elvégzéséről szóló, 0060 számú parancsa értelmében elrendelem az összes német származású munkaképes személyek mozgósítását.

1. Minden német származású munkaképes személy mozgósítandó és jelentkezni tartozik: férfiak 17-től 45, nők 18-tól 30 éves korig.

2. A mozgósítottak gyülekező helye

Katonai parancsnok Sikló's városban községben van.

Az összes mozgósítottak 1944. december 26-án, 12 órakor a gyülekező helyen kötelesek megjelenni.

3. A mozgósítottak vigyenek magukkal: meleg felső ruhát, 2 pár hordható állapotban levő lábbelit, 3 rend fehérneműt, ágyneműt és takarót, evődényt és 15 napi ételmet. Az egész össz sulya ne haladja meg a 200 kg.-ot fejenként.

4. A helyi polgári hatóságok kötelesek biztosítani azt, hogy minden egyes mozgósítandó személy a kifizűött időben pontosan megjeljen a gyülekező helyen.

5. Mindazok, akik kivonják magukat a mozgósítás alól, a háborús törvények szerint felelőségre vonatnak — Hadbíróság fog felettük itélmi. Ugyancsak szigorú megtorlásban részesülnek családtagjaik és büntársaik.

Kapitány Szepakemmo
a város község parancsnoka

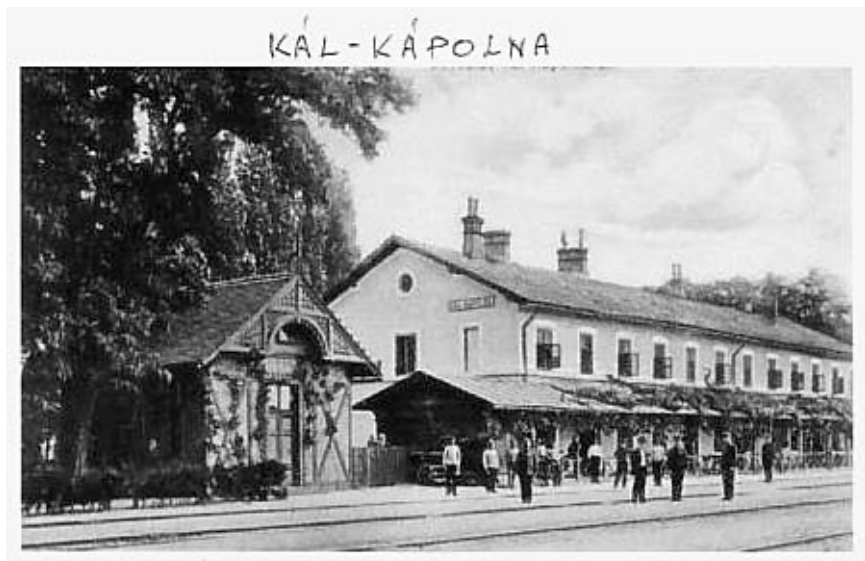
**Berkenyéről Szovjetúnióba
Málenkij Robotra elhurcoltak névsora
1945. január 5-6.**

1. Altsach József (szabó) *útközben megszökött*
2. Bacsa József *útközben megszökött*
3. Bea János
4. Berkenyei András
5. Berkenyei Andrásné (Hirling Magdolna)
6. Burik Mártonné (Schmidt Magdolna)
7. Büki Józsefné (Virringer Anna)
8. Debre Antal
9. Debre Antalné (Nerpel Katalin)
10. Debre József
11. Dombóvári Antalné (Lónich Rozália)
12. Dombóvári Mihály
13. Dvorszki János
14. Engelsdörfer Ferenc
15. Friesz József
16. Friesz Mária
17. Friesz Mátyásné (Lónich Erzsébet)
18. Fuchs Andrásné (Friesz Anna) ikres
19. Fuchs Andrásné (Friesz Erzsébet)
20. Fuchs Jakab (spác)
21. Fuchs Jakabné (Schmidt Kunigunda)
22. Fuchs József
23. Fuchs Mátyásné (Stolczenberger Mária)
24. Gál Mihályné (Schmidt Rozália)
25. German András (suszter)
26. German Antal (szabó)
27. German János
28. German József
29. Gill József
30. Godó Rózsa *megszökött Gyöngyösnél*
31. Grauszman Antal

32. Grauszman György (fuksza)
33. Grauszman János (sördej)
34. id. Grauszman János (hajnizsa)
35. Grauszman József
36. Haffner Andrásné Schlenk Magdolna
37. Haffner Anna
38. Haffner János
39. Haffner Jánosné Haffner Anna
40. Haffner József
41. Haffner Józsefné (Nerpel Kunigunda)
42. Hesz Ferencné (Ogel Magdolna)
43. Hirling Ferencné (Szegner Magdolna) *megszökött Gyöngyösnél*
44. Hirling János
45. Hornicsekné (Schmidt Mária)
46. Lambek János
47. Lambek Jánosné Friesz Katalin
48. Ifj. Lambek Mátyás
49. Id. Lambek Mátyás
50. Id. Lambek Mátyásné Hébel Anna
51. Lambek Mihály
52. Lónich Antal
53. Lovas (Lónich) János
54. Lovas (Lónich) József
55. Lovasné (Lónich) Józsefné Lónich Rozália
56. Löffler Ferenc (tisler)
57. Mikolai Jánosné Fuchs Magdolna
58. Neumann Mihály
59. Neuman Mihályné (Fuchs Anna)
60. Pfaff János
61. Pfaff Károly
62. Pfaff Mihályné (Genzelman Rozália)
63. Reich János (honceriga)
64. Reich Kunigunda (jokelc)
65. Schlenk József (csontos)
66. Schlenk Józsefné (Genzelman Mária)

67. Schmidt Antalné (Fuchs Magdolna)
68. Schmidt János (tiszta zenész)
69. Schmidt Mátyás (zenész)
70. Schmidt Mátyás (4 lány apja)
71. Stacerli Antalné (Hébel Rozália)
72. Stolczenberger Péterné (Schmidt Anna)
73. Stolczenberger Ferencné (German Mária)
74. Susek Anna *betegség miatt haza küldték Kál-Kápolnáról*
75. Szegner József (svoma)
76. Szegner Jánosné (Haffner Mária)
77. Szegner Mátyásné (Engelsdörfer Erzsébet) *megszökött Gyöngyösnél*
78. Török Péterné (Schmidt Mária)
79. Valentin Antalné (Ógel Mária)
80. Virsinger Mária
81. Virsinger Györgyné (Fuchs Anna)
82. id. Zsufa Ferenc

Kál-kápolnai vasútállomás 1945-ben

Stegur Janomé levelé Szüleinek:

Kelt. 18. Gyönyörűs 9c

Edes drága. Lelejtethetetlen Szüleim
 Ide ~~időnként~~ értenke, most ebbe gyönyörűs írt alevint
 igye jó szalósunk van, Edes drága. Edes anyam gondból
 magyire is van kezesedne, hogy oly magyire el viltog telen
 itt vágyunk is meg az ammitke is a léni, Edes anyam
 csak illuáltsomnak értünk magad csak a jó isten meg
 segít minket, csak az a baj, hogy már oly meosus el
 viltog, de az nem számított, csak meg egyen meg két
 hasid, egymást, Edes drága, anyam bñet, hogy talán
 mink is nem sokára haza térünk, mert ne egyedigen
 anyam, értünk is vigyázunkat magunkra. Edes anyam
 csak az a baj, hogy mink nem tanulunk, fél, egy
 ilyen rossz útra, a két német iskolát, csak hogy
 az nem lesz magad csak az, valahogy. Edes drága
 szüleim igye sokan itt vágyunk, máms. Edes anyam a
 Lno. szegények csak is erre mennek, mondják, hogy
 meg meosulre magyunk, az ott, fogunk dolgozni, az ott
 nem lehet, csak tanulni. Edes anyam mindenütt
 van, az jó német, minden este mostanaz értünk a két
 Drága edes anyam, egyenig csak vágyunk amit edes anyam
 innak is tanulunk, edes anyam vigyázni a. Holmi
 na, mondják, meg a nagy mamák, hogy inak, koras-
 nak, érteni, és a társak is sokat gondolok haza, edes
 anyam drágam, talán a jó isten is így akarta, hogy ne
 legyen családrom, mert aligat sokat szeresek volna, de
 így egyenig vigyázunkat magunkat, talán már az
 meg tudjuk, hogy csak nemet ajkú németek, inak
 de az magad csak meg segít a jó isten, hogy visszatér
 na egyenig, edes anyam ne hiányozon csak vigyázni
 magamra, és a. Fater is, a nagy fater inak a sír isten-
 ink, talán a fater is olyan van, meg már, ez az a. Fater
 haza jön is meg drága, hogy két vágyok jöjjen el, de talán
 nem sokára haza is engedünk, ha a jó isten meg segít
 nek, az az a. Fater is, a nagy fater inak a sír isten-
 ink, edes anyam ne hogy beteg legyen ne dolgozunk oly
 sokat, csak a két két félre: vigyázunkat.

edesanyam a léni csak a gyereket magam rajnája,
 de magad a jó isten meg segít.

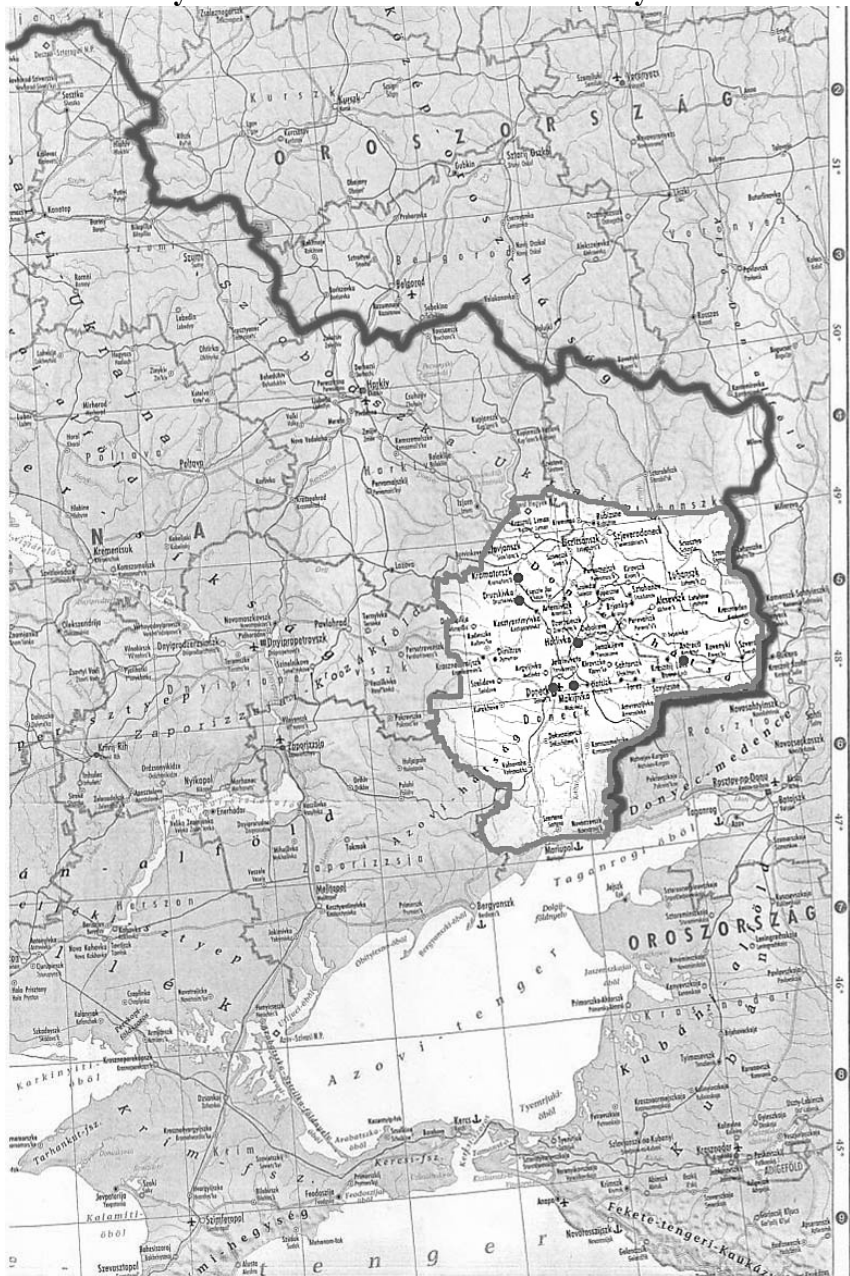
Fater és csak a drága két

Lány, Mária aki mindig mindig
 gondok ..

Az anyósomat is az
 egyenig alevint

Edesanyam ne az anyam egyenig
 magyunkat

Donyecki szénmedence – Dombas bányavidék

Énekek

Te tarlós föld, ha végigmegegyek rajtad én,
eszembe jut a régi zord idő.
Nyár este volt, madár dalolt a fán,
ott kóborolt a rab magyar leány.
Megszólítnak, mért búsulsz te oly nagyon,
mert nincs hazám, s messze van otthonom.
Ott sír anyám, nem tudja hol vagyok,
két éve már levelet nem kapott.
Az életünk reménytelen,
itt szenvedünk a messzi muszka földeken.
Ó jó anyám a lelkem innét hozzád hazaszáll,
elmondani, hogy lányod messze jár.

És hogyha majd szenvedésünk végetér,
nem ismer ránk szülő és jó testvér.
A nehéz sors minket úgy összetör,
mert mindig csak a honvágó gyötör.
Jó istenünk nagyon kérünk,
minden imánkat csak tehozzád emelünk.
Magyar anyák, imádkozzatok ti is érettünk,
hogy a ragságból már hazatérhessünk.

Ha égből földre néz szemed,
Anyánk, ha bűt és bajt keres
Ha nézed itt a föld porát,
Ki jár itt véres Golgotán
Magyarokra nézz, sorsuk mily nehéz,
Ó szánd meg őket, vigasztalt őket,
Viharban annyit szenvedőket.

Óh Szűzanyánk, Te jól tudod,
Nekünk csak szenvedés jutott,
Vesd áldó két szemed reánk
És felragyog még Golgotánk.

Magyarokra nézz, sorsuk mily nehéz,
Óh szánd meg őket, vigasztald őket,
Viharban annyi szenvedőket.

Idegen földön, óh Anyánk,
Hol nincs otthonunk és hazánk,
A foglyok szíve haza sír,
Szép magyar földre visszasír.
Magyarokra nézz, sorsuk mily nehéz,
Óh szánd meg őket, vigasztald őket,
Viharban annyi szenvedőket.

Kiket elföd más hon pora,
S így nem jöhetnek már haza,
Szívünk fohásza Hozzád száll,
Könyörögj értünk Fiadnál !
Anyánk, reánk nézz, könnyünk mily nehéz
Ó szánj meg minket, vigasztalj minket,

Ó nézz le édes Szűz Anyánk hű magyarjaidra
Vigasztaló derűs napfényt adjál fiaidra
Kegyelmes jó Anyánk tekints a foglyokra
Ó nagyirgalmú Szűz Anyánk vezesd őket haza

Messze idegen fogságba szenvednek fiaink
Dicsérnek és álldanak hallgasd meg fiaid
Ref. Kegyelmes...

Fájó szívvel emlékezünk a Ti szenvedésteekre!
Akik ott a csatatéren meghaltak a veszélyben.
Refr. Kik messze távolban idegen országban
Nyugszanak közös sírban.

Koszorúkat sem vihetünk a Ti sirhalmotokra
Mert nem tudjuk hol van a sir az
Idegen országban.
Refr: Kik messze távolban...

Buzgó imával jönnek hozzád
Bajjal sujtott hü gyermekid.
Esdő imánk a menybe felszáll
Nem szűnnek meg könyörgeni
Hogy férjeinket s a jó apát
A hön szerető gyermeket
Segítsd haza szeretteinket
S mindig áldják majd szent neved.

Jó Szüzanyánk esengve kérünk
Ne hagy magukra gyermekid
Anyai szived melegével óvjad segítsd szeretteid!
Vezesd lépteik azon utra, mely otthonukba elvezet.
Hogy kis családjuk hü körében
Magasztaljanak Tégedet.

Édes Jézus kérünk Téged hallgasd hō imánk
Vezesd vissza gyermekeinket férjet s jó apát.
Segítsd vissza otthonukba a sok szenvedőt,
Hogy kis falunk templomába dicsérjenek ōk.

Jó Szüzanyánk esdve kérünk pártfogold
Imánk nyerd meg kérünk szent fiadnál
Mit szivünk kíván. Szerettünket segítsd
Óvjad, hogy mi hamarabb ölelhessük karjainkban
Édes Szüzanyánk

Igazolvány hazatérők részére

Magyar Népióléti Minisztérium Hadifoglygondozó Kirendeltsége

68351/1947 szám.

Sorsszám: 22054...

E fontos személyi okmányt a hatóságok nem vehetik és vissza nem tarthatják. Tulajdonosa saját érdekében őrizze meg, mert pótolni nem lehet!

Igazolvány

hadifogságból hazatérők részére.

A hazatérő neve: *Schmidt Magda csell*
 Anyja neve: *Haff Magda* állampolgársága: *magyar*
 Születési helye: *Berkegy* szül. év, hónap, nap: *1906. június 18*
 Családi állapota: ..... foglalkozása: *itt*
 Elhagyott hazai lakóhelye: *Berkegy Nagycsokva*
 Nevezett, aki mint *katona - kiegészítő munkaszolgálatos - levante - polgári személy*)* hadifogságban volt: *Berkegy Nagycsokva* -utca ..... szm alatti lakóhelyére utbaírástottam.
 ..... 1947 évi *augusztus* hó *27* án. *Sm*

38 kirendeltség vezetője.

Megjegyzés: A hazatérő külön díjmentes utazási igazolványt kapott, ezért ez az igazolvány utazásra nem jogosít.

*) A meg nem felelő rész törlendő.

Földi Husza
 Mikor és hol esett fogságba: *1945. január 8*
Berkegy
 Melyik fogolytáborba érkezett: *1009*
Trudovka helyiségnév
 Pokróc: .....
 Köpeny: *kékes*
 Felsőruha: *jt*
 Alsónemű: .....
 Cipő vagy bakancs: *jt*

Léj. el. kirend.
947. VI. H.

Ezek és egyéb hadifogságból hozott kincstári ruházat a 27.190/Eln. 1946. H. M. sz. rendelet értelmében a hazatérő személy tulajdona, tőle el nem vehető.

5 FORINTOS GYORSSEGÉLYBEN RÉSZESULT

Gill József levelezőlapja

СОЮЗ ОБЩЕСТВ КРАСНОГО КРЕСТА и КРАСНОГО ПОЛУМЕСЯЦА
СССР

Почтовая карточка военнопленного
Carte postale du prisonnier de guerre

Бесплатно
Franc de port

Кому (Destinataire) Гилл Жозеф
Gill József

Куда (Adresse) Белград, ул. Новаг-п. с/б. Беркеве
Београд, ул. Новаг-п. с/б. Беркеве
Београд, ул. Новаг-п. с/б. Беркеве
Београд, ул. Новаг-п. с/б. Беркеве

Отправитель (Expéditeur) Гилл Жозеф
Фамилия и имя военнопленного
Nom du prisonnier de guerre Gill József

Почтовый адрес военнопленного Площа Божанский Брест
Adresse du prisonnier de guerre площадь Божанский Брест

16-й том. Зар. 395
Москва, Д'Орскесет ортафиш №. 255/1219

Emlékezőlap 1946. Szeptember 15

Kedves feleségem Kivánom a jó istentől hogy a
part sor irásom jó egészben találok ami kálá isten
nek mi nekem is meg van a levelet meg kabtaro
amit ir tal a mit nagyon örültem Janos ba kab
tam nek irjar meg mi ujsak ott hon ara kivan
szí volne kivan alomany majt egy kasjöv
miser bor hogy ne kondoljak a csalatomra
ara kivanosó vagyok hogy vanak ott hon irjar
meg mig an ott hon goska kati hogy vanok fater
ma Joni majt most hasamegy Janos nagy egy
ütvagyunk kivánom jó egész élet egész rogom
ragomnak rogom kidozok ma k tivlerri okket egy kor
mii fejtet ki mitok rat
gondol nek onkat is id völete kildok ker vut rogomlotly
lafarra irjanak kor jó istenre kivánok fem fejtet kült
je meg nagyon kivánom vagyok hogy van családunk

Berkenyéről a Szovjetúnióba málenkij robotra elhurcoltak és ott elhunytak adatai

**Név   Születési idő   Anyja neve
Elhalálozás helye, ideje**

**Dvorszki János 1926. október 11. Reich Mária
Krasznij Lucs, 1946. október 18.**

**Friesz József 1908. november 12. Stolcenberger Mária
Krasznij Lucs, 1947. július**

**Grauszmann János 1907. november 19. Hirling Kunigunda
Krasznij Lucs, 1945. június 12.**

**Grauszmann József 1910. január 2. Grauszmann Mária
Krasznij Lucs, 1946. február 10.**

**Haffner János 1928. január 14. Hirling Mária
Krasznij Lucs, 1947. november**

**Lambek Mátyás 1902. május 25. Löffler Magdolna
Krasznij Lucs, 1945. június 16.**

**Lambek Mihály 1925. június 8. Szegner Mária
Krasznij Lucs, 1946. július 16.**

**Lónich Antal 1928. július 6. Ogl Mária
Krasznij Lucs, 1945. szeptember 10.**

**Schmidt Mátyás 1903. július 29. Schlenk Anna
Krasznij Lucs, 1947. február 12.**

**Wirsinger Mária 1918. április 4. Maczkai Mária
Krasznij Lucs, 1945. április 9.**

**Zsufa Ferenc 1906. augusztus 28. Schmidt Anna
Krasznij Lucs, 1945. május 17.**

Mindegyikük Berkenyén született, és utolsó lakhelye Berkenye volt.

Krasznúj Lucs 1945 Schmidt Magdolna és társai

Karsznúj Lucs 1947 Engelsdörfer Ferenc és Lambek Mátyás

A berkenyei emlékmű felavatása

Kál-Kápolnai ünnepség képei

Emlékmű a kál-kápolnai vasútállomáson

Köszönet a kápolnaiaknak és kompoltiaknak

Messze, idegen fogságban
Hozzád száll a sóhaj,
Dicsérünk és áldunk Téged,
könyves énekszóval
Kegyelmes jó Anyánk, tekints
a foglyokra,
Ó nagy irgalmú Mária vezesd
őket haza!

A messzi, idegen fogságban, Oroszországban született rabének ezen veresszaka került a Kál-Kápolna állomáson felállított emlékműre, ahol 1945-ben a málenkij robotra elhurcoltakat – akiket falujukból idáig gyalog hajtottak – enni és innivaló nélkül

marhavagonokba zsúfoltak és viték őket az ismeretlen felé. Közük voltak a nagymarosiak, s a környező települések német származású lakói: kismarosiak, zebegényiek, szendehelyiek, ber-

Az emlékünnepeken résztvevő nagymarosiak a kompolti templom előtt

kenyeiek - de még felsőögdiek is -, a tőlünk távolabb élők közül: Iklad, Vecsés, Rákoskeresztúr, Kápolna, Kál és Kompolt polgárai.

» folytatás a 3. oldalon

Emlékmű a kál-kápolnai vasútállomáson

Köszönet a kápolnaiaknak és kompoltiaknak

folytatás az 1. oldalról

A málenkij robotra elhurcoltak emlékére állított emlékmű átadására szeptember 24-én került sor. Reggel 7 órakor indult két busz a Fő térről, amely vitte a nagymarosiakat, kezbegényieket és útközben felvette a kismarosiakat. Az egykoron elhurcoltak az utat most Kál-Kápolna állomásig két és fél óra alatt megtették a busszal, ám az út gyalogosan 1945 januárjában négy napig tartott.

Kál-kápolna állomáson – ahol 10 órára szép számmal gyűltek össze az emlékezők, elhurcoltak és hozzátartozók - tartott emlékünnepség keretét *Heinczinger János: Ifjúságom ellopott évei* című könyvéből felolvasott idézetek adták. Külön köszöntötték *Edöcsény András*t és *Balázs Zoltán*t, az ünnepséget szervező Nagymaros és Kompolt polgármestereit, valamint *Korózs Lajost*, az Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium politikai államtitkárát.

Az ünnepség a Himnusz-szal kezdődött, majd Balázs Zoltán, Kompolt polgármestere beszédében felelevenítette azt az időt, amikor őt nem is olyan rég gyermekként nagymamája kézen fogva vezette az iskolába.

“A nagymama – azon túl, hogy mindig vidámsággal volt teli – beszélt ennek a gyermeknek szomorú eseményekről, háborúról, háború utáni felszabadulásról és a váratlanul jött további gyötrelmekről. Ekkor a tekintetében mindig értelmezhetetlen szomorúság, nagyon bántó emlékek jöttek elő, amelyet a kisgyerek is érzett de nem tudhatta, miről van szó. Ez a nagymama ma már sajnos nem lehet itt, az én nagymámam volt” – hallottuk.

Balázs Zoltán – mint mondta – gyermekként nagyon megfogta őt az elbeszélés és mind a mai napig érzi,

milyen megrázkódást jelentett ez az embereknek és mennyire fontos, hogy ezt soha ne feledjék el. “*Én a nagymamámért, Önökért, nagyon-nagyon sok emberért azt kívánom, hogy tudjunk emlékezni, tudjunk emlékezve emlékeztetni, hogy soha többé ilyen ne fordulhasson elő.*”

Edöcsény András beszédében mindennek előtt köszönetet mondott mindazoknak, akik segítettek abban, hogy ez az emlékmű elkészüljön. Köszönetet mondott az előző ciklus polgármestereinek és önkormányzatainak, hogy az ötletet támogatták és az emlékmű alapkövét lerakták, *Varga Csaba* nagymarosi főépítésznek az emlékmű tervezéséért, *Csengery János*nak, aki azt köbe faragta, a kompolti és nagymarosi önkormányzat munkatársainak, akik felállították és a MÁV illetékes vezetőinek, hogy a helyet biztosították és a környezetét gondozzák. Majd így folytatta:

“*Nehéz a mai napon megszólalni nekem, aki csak elbeszélésekből, leírásokból ismerem a 60 évvel ezelőtti történeteket. Nehéz megszólalni, mert fájó, megalázó és szomorú emlékeket idézünk fel. Mégis meg kell szólalni, mert nekünk erkölcsi kötelességünk, hogy a történelmi hűséget megőrizve az áldozatokat képviseljük. Nem az áldozatoknak, nem a túlélőknek kell szégyenkezniük, hanem azoknak, akik ilyen helyzetbe hozták őket, akik ártatlan, fiatal magyar életek százazreit tették tönkre.*”

60 éve a jelenlévő tíz település lakosai is igen hamar megtapasztalták mit jelent a keletről jövő felszabadítás, a kommunizmus új éve. A szovjet megszállókkal érkező magyarul beszélő árulók segítségével, minden jogalap nélkül, nemzetközi egyezményeket is sértve az ártatlan civil lakosságot hurcolták el.”

Edöcsény András fontosnak tartot-

ta az emlékezést és az emlékeztetést, amely erkölcsi kötelességünk, hogy a történelmi hűséget megőrizve az áldozatokat képviseljük. Történelmünk és múltunk ismerete nélkül nem érthetjük meg jelenünket és nem építhetünk sikeres jövőndöt sem – hallottuk.

*“Emlékeznünk és emlékeztetnünk kell, mert embertelen körülmények között gyalog hajtották a dunakanyari svábokat a kál-kápolnai vasútállomáshoz, ahol aztán sorstársaikkal együtt marhavagonokba zárták és Románián keresztül a Szovjetunió szegénytelen rab-
szolga-táborába, gulagjaira hurcolták őket. Ezért áll ez az emlékmű itt.*

*De emlékeznünk és emlékeztetnünk kell azokra is, akik emberek tudtak maradni az embertelenségben, akik az állatként hajtott elhurcoltaknak ételmet, vizet, lelki támaszt nyújtottak, ezzel is segítve a túlélésüket. Odahaza külön is a lelkekre kötötték, hogy köszönjem meg a kápolnaiak és a kompoltiak segítségét. Az itt jelen lenni nem tudók nevében is köszönöm az akkoriak áldozatkészségét és emberségét, hogy életüket is veszélyeztetve segítették a náluk is nyomorultabb helyzetben levőket. Köszönet érte nekik, és utódai-
knak!*

Azok, akik ma itt ülnek velünk, pusztán jelenlétükkel is tamiskodnak. Tamiskodnak arról, hogy a hitet megőrizve, egymást segítve, a legembertelenebb körülmények között is van értelme az emberi életnek, van értelme a küzdelemnek, van értelme a szenvedésnek és van értelme az áldozathozatalnak is, mert célba lehet érni, sőt csak így lehet célba érni. Tamiskodnak arról, hogy csak a lelki értékek birtokában lehet emberi életet élni.

Tamiskodnak arról, hogy a megpróbáltatások ugyan nyomott hagyhatnak az arcokon – de a lelket tükröző szemek tisztaságát meg lehet őrizni.

Ehhez kérem Önökre, mindannyiunkra a gondviselő Isten áldását!”

Korözs Lajos politikai államtitkár

a politika szemszögéből közelítve mondta el gondolatait azokról az eseményekről, amelyek 1944 őszén a zsidók, 1945-ben pedig a német származásúak deportálásához vezettek. Az előadó többször kiemelte: a politikának ebben a kérdésben rendkívül nagy a felelőssége.

Az emlékező, emlékmű-avató ünnepségen közreműködött *Berkovics*

A kál-kápolnai állomáson felállított emlékmű

Zoltán énekművész, *Jakab Enikő* orgonaművész, verset mondott *Ungvári P.* Tamás előadóművész.

Az emlékművet felszentelte *Nagy Béla* kompolti kanonok, megáldotta *Eszlényi Ákos* Rákoskeresztúr evangélikus lelkésze, majd *Edöcsény András* és *Balázs Zoltán*, valamint az érintett települések polgármesterei elhelyezték a megjelentek nevében az emlékművön az emlékezés koszorúját. Az állomáson tartott emlékezés végén a berkenyei német nemzetiségű vegyes kórusal együtt elénekelték a jelenlévők azt a dalt, amelyet 1946-ban a lágerben bánatukban írtak a lányok-asszonyok az *Akácus út... című ének* dallamára. (A vers megjelent a *Nagy-maros* 2005. februári számában.)

A kál-kápolnai állomástól az emlékezés útja a kompolti templomba vezetett, ahol *Nagy Béla* kanonok mondott misét és *Eszlényi Ákos* hirdetett ígét, s mondott beszédet. A szentmise után a *Berkenyeről* érkezett *ösv. Burik Mártonné* elevenítette fel életének azt a szenvedésekkel teli, s máig feledhetetlen időszakát, amelyet a Szovjetunióban töltött el málenkij roboton.

Köszönetet mondunk Csengery Jánosnak, aki az emlékmű végső munkálatainak költségeiből a Nagymarosra eső részt magára vállalta.

